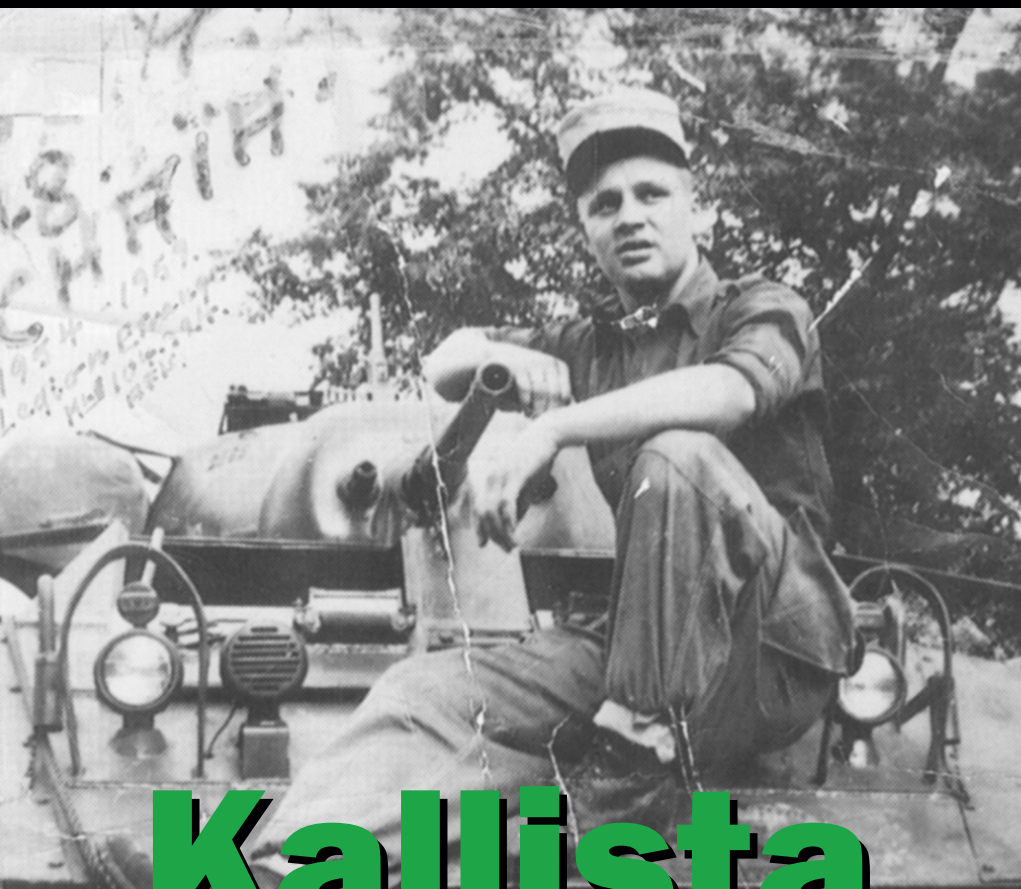

Jaakko Sarlin-Lappeteläinen
Heli Santavuori

Kallista hiekkaa

Suomalainen
muukalaislegioonalainen
Algerian sodassa 1954-59

Jaakko Sarlin-Lappeteläinen
Heli Santavuori

Kallista hiekkaa

Suomalainen muukalaislegioonalainen
Algerian sodassa 1954-59

”Kun käänsin päätä, eihän Remolla ollut päätä.

Lääkintämies antoi piikin. Minulta katkesi lanka siinä kohtaa.

Mietin että mitä vittuu mä täällä erämaassa rähjään, ja minkä takia? Sen hiekan, näiden kallioiden?

On kallista hiekkaa. Kallista kalliota. Tulkoot tänne perkele Vinkuintiasta, Japanista, Ryssänmaalta, tulkoot Amerikasta, mitä täällä on muuta kuin hiekkaa ja vähän heinää siellä sun täällä.

Ei siinä ollut aikaa ajatella politiikkaa, että kyseessä on itsenäisyys algerialaisille. Ja Ranskalle taas öljyä ja viiniviljelmiä... Minulla vain tuli päähän, että tämmöisen tontinko takia täällä tapellaan.”

Kertomus Remosta sivulla 93.

ISBN 978-952-330-482-6

Copyright: Heli Santavuori

Helsinki 2016

Kustantaja:

BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja:

BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

Sisällys

Esipuhe kolmanteen painokseen	7
Lukijapalautetta	8
”Totuutta, ei mitään Ramboa”	10
Algerian sota 1954-1962	13

1. Lähtö legioonaan

18

*Domplement fou?; Komentajan Mona Lisa
-hymy; Afrikkaan*

2. Jalkaväkikoulutus

32

*Herätys Mascarassa; Kieliopintoja; Ja laulua!;
Uintia; Yöharjoituksia; Ziebenharin herätys;
Ensimmäinen loma; Maanmiehiä; Kestävyyssmarssi;
Eikö väsyttä?; Apinarata; Lähitaistelukoulutus;
Tinttarillat tuulella; Mascarán originelli; Veljekset;
Leirin pystyttäminen; Pyykinpesua; José karkurina;
Viimeinen marssi.*

3. Ajokoulutus

75

*Ajokalusta ja ajotaito; Missä vika?; Arabi-
parturissa; Minisutenööri; Thislerin itsemurha;
Silmästä silmään.*

4. Saidan motorisoidut

92

*Papa Kvallmanin tupa; Kaupunkisotaa; Farmit
- lentämällä myöhässä; Remo; Kapteeni de
Tholosanie; Väijytyksiä Abd el Krimin vuoristossa;
Piknikillä komentaja Evenin kanssa; Kaksi katkeraa
läksyä; Pelko; Liian hyvä tuuri; Sattumia; Asevelvol-
liset sodassa; Helikopterit; Paskat housussa melkein
kuvanollisesti; Helikopterit kidutusvälineinä;
... ja sianliha; Suomalaisjuttuja; Cameronen
juhlat; Bordellin tytöt.*

5. Mascaran motorisoidut

169

Tapsa; Miinoja ja räjähteitä; Korpraali Meyer; Kointähti; Kranaatti-Künze; Ruski; Farmituhoja; Onnettomuuksia; Kersantti Tabrot; Korppi Max; Lafayette; Raakaa pilaa; Veljeletkö vihollisen kanssa?; Kirurgi.

6. Takaisin Saidaan

213

Motorisoitujen arkipäivää; Komppanian päivyystys; Partioajo; Hälytysvalmius; Yleishälytys; Sauskojuksen ojaanajo; Kuskista muulikusikiksi; Muonakuskina; Vuosikatsastus; Kaluston huolto maastossa; Valoisa hetki; Aukean ylitys; Ricazzonen moottoriremontti; Lastausvirhe; Suojavarusteita; Kertausharjoitukset; Asfaltille pysähtyminen; Kolmannen kerran bistro pystyyn; Ulkonaliikkumiskielto; Henkilöllisyys- ja ruumiintarkastus; Etsintöjä; Luteet ja täit; Kapteeni sateessa; Papa Kvallmanin Siperian retki; Lehmärodeo; Roland; Maanmies vieraisilla; Nero Negrita; Auringonpistos; Chef Haase menee naimisiin; Oranin Bumski; Myriam; Pakosuunnitelma.

7. Sidi Bel-Abbès

270

Maman kahvila; Sidi Bel-Abbèsin eskadroona; EBR ja ”tuli vapaa”; Konstit on monet; Tuleville piloteille; Liikenneonnettomuus; Kukkopoika; Hansi; Valentin; Miina hiekassa; Farmituho kotiovelle; Vankien teloitus; Suklaata varpaanvälissä; Murha tuvilla; Martti; Kurikomppania; Karkurit.

8. Siviiliin lähtö

305

Esipuhe

kolmanteen painokseen

Tämä kirja on ilmestynyt aikaisemmin Readme.fin kustantamana nimellä ”Legioonan sotilas”. Nimi oli kustantajan ehdotus. Jaska ja minä olimme sopineet nimestä ”Kallista hiekkaa” ja koska minulla nyt on täysi päätösvalta kirjaan, noudatan alkuperäistä aikomustamme.

Teksti kuitenkin on säilynyt samana, joitakin stilistisiä korjauksia lukuun ottamatta.

Kaksi ensimmäistä painosta ovat jo pitkään olleet loppuunmyytyjä. Siitä ja positiivisesta palautteesta päätellen kiinnostusta Jaskan legionamuistelmiin edelleenkin on.

Helsingissä 28.3.2016

Heli Santavuori

Lukijapalautetta

Kirjaa esittelevän nettisivuston osoitteen vaihtuessa suuri osa lukijapalautteesta valitettavasti katosi. Nämä palautteet on annettu ennen kirjan ilmestymistä kustantajalla – tässä otteita:

”Olen tässä innolla tutkinut kirjoittamiasi Jaskan kertomuksia. Mielestäni tämä on loistava dokumentti Jaskan elämästä muukalaislegioonassa. Olen aikaisemmin kuullut murto-osan näistä tapahtumista Jaskan kertomana, erään ravintolaillan jälkeen, kun istuimme tarinoimassa Jaskan vinttikomerossa.

Silloin aikanaan, kun Jaska lähti legioonaan, liikkui asiasta mitä hurjimpia huhuja syistä miksi hän sinne lähti. Kirjasi antaa varsin hyvän ja varmasti totuudenmukaisen kuvan lähdön tapahtumista. Samoin kirjassa on kohtia, joista paistaa Jaskassa olleita "pehmeitä piirteitä" esim. tupakan antaminen vangille, asia josta Jaska sai risuja. Samoin muonan jakaminen arabimuksuille. (Jaskalla oli tapa koulusällinä joskus puolustella heikompia kun tappelussa tuli turpiin).

(...) Olen kovasti iloinen siitä, että olet saanut tällaisen dokumentin tehdyksi. Samoin olen kiitollinen vanhoille judokaveireilleni, joilta sain tietää tämän kirjan olemassaolosta.”

terveisin T.U.

Terve Heli,

Sain Kallista Hiekkaa juuri päätökseen ja olen hyvin tohkeissani. Kirja oli tyhjentävä ja mielenkiintoinen kertomus minua kiinnos-

tavasta aiheesta (ei niinkään itse Algerian sodasta vaan legioonasta). En tiedä miten paljon sinulla oli sormet pelissä kirjan kielenkäytössä, mutta kirja oli todella hyvin kerrottu. Sain Jaskasta käsityksen ettei hän ollut mikään tappamista ihannoiva sekopää, kuten monet muut palkkasotilaskertomuksia kirjoittaneet, vaan yksi tavallinen nuorimies joka uskalsi ns. toteuttaa halunsa lähteä "erilaisiin olosuhteisiin". Kirja antoi myös lisää ajattelemisen aihetta Ranskan siirtomaapolitiikasta.

Olen lukenut kaikki legioona-aiheiset kirjat, joita suomeksi on kirjoitettu, ja tämä antoi suurimpia lukunautintoja, eikä vähiten kertomuksen uskottavuuden vuoksi - yleensä kertojat alentuvat värittämään tarinoita aika rankalla kädellä.

Haluan kiittää lukunautinnoista, ja toivon että saat kustannusasiat rullaamaan.

JR

Terve,

erittäin mukaansa tempaava kirja oli. Kiva kun tekstiä ei oltu muokattu persoonattomaksi.

Suosittelen kavereille.

PK

Lisää palautetta ja lehtiartioita: helisusa.info/legioona.

”Totuutta, ei mitään Ramboa”

Miten tämä kirja on syntynyt?

Tutustuin Jaskaan 80-luvun lopulla asuessani Tukholmassa. Jaska oli tuolloin jo pahasti antanut periksi alkoholille ja syrjäytymiselle. Viehätysvoimaa hänessä kuitenkin oli, psykologista silmää, tilannetajua ja huumoria. Jaskan verbaalinen ulosanti oli vailla vertaa, vaikkakaan hän ei kirjallisesti kyennyt ilmaisemaan itseään yhtä elävästi kuin puheessa. Koska Jaska kertoi minulle nuoruusmuistojaan, nämä hyvät piirteet korostuivat. Kuten hän itse sanoi, hän oli legioonaan lähtiessään kuin "imupaperi". Vaikutelmat ja kokemukset painuivat mieleen nuoruuden vastaanottavaisuudella ja herkkyydellä. Vanhempi Jaska muisti kaiken hämmästyttävän tarkasti.

Jaskan suhde Algerian sotaan oli ristiriitainen, mutta legioonalainen hän oli henkeen ja vereen. Tämä suoranainen ihannointi selittyy osittain sillä, että Jaska oli legioonaan lähtiessään niin kovin nuori, vain 16-vuotias.

Koska olen itse käynyt ranskalaisen koulun Helsingissä, kuulosti myös legioonan koulutuksessa käytetty isänmaallinen aivopesu minusta varsin tutulta. Mielestäni juuri tämä koulutuksen ideologinen puoli on eräs legioonan salaisista aseista. "Legioona isänmaani" taotaan siellä jokaisen päähän ja menestyksekkäästi. Pelkkää propagandaa se ei ole. Mukana on aitoa yhteishenkeä jota taitavasti kannustetaan ja käytetään hyväksi. Legioona koulutti paitsi kurinalaisia sotilaita, myös eri alojen huippuammattilaisia

ja itsetuntoisia, itsenäisiä toimijoita. Oikeastaan toivoisin, että tällaisia karkaisupaikkoja nuorille seikkailunhaluisille miehille perustettaisiin puolustamaan jotain oikeudenmukaista asiaa.

Ahdistavin piirre Jaskassa oli hänen tapansa kertoa tarinoita. Kun hän aloitti, siitä ei loppua tullut. Tarinat olivat kyllä hyviä, ja niitä säästi – kuten eräs tuttavani huomautti – varsin ilmeikäs "ko-reografia". Mutta Jaskalta ei saanut suunvuoroa.

Tarinat käsittelivät usein legioonaa, ja selvästi Jaskalla oli kertomisen tarve. Ryyppykaverit eivät olleet kovin kiitollista kuulijakuntaa. Reaktiot vaihtelivat oikeutetuista protesteista varsin tyhmään ennakkoluuloisuuteen. Ajattelin että jos tästä tehtäisiin haastattelu, Jaska saisi kertoa vapaasti ja tarinat pääsisivät siihen arvoon, jonka ne kyllä ansaitsivat.

Lupauduin kirjoittamaan Jaskan legioonamuistelmat luettavaan muotoon. Ajattelin että kyseessä olisi lyhyt kertomus, joka olisi helppo hutaista valmiiksi siinä sivussa.

Mutta kun Jaska pääsi alkukankeudesta ja alkoi puhua kasetille, kertomus yllätti minut täysin. Se yllätti ennen kaikkea yksityiskohtien runsaudella, josta lopulta muotoutui varsin kattava, kokonaisvaltainen kuva legioonalaisen arkipäivästä 1950-luvulla Algerian sodassa. Tarina oli myös omalla tavallaan hyvin inhimillinen. Kertomuksen henkilöt alkoivat elää aivan kuin tuntisin heidät, ilmapiiri alkoi tulla tutuksi, jopa kaupungit ja maastot. Kohta olin sukeltanut aiheeseen syvemmin kuin ollenkaan oli ollut tar-koitus.

Jaska puhui muistelmiaan pari vuotta, kunnes tyhjjeni ja tunsin sanoneensa "kaiken". Kasetteja kertyi 80, raakatekstiä oli lähemmäs tuhat liuskaa.

Kirjaprojekti oli Jaskalle tärkeä. Minulle tekstin työstäminen on kuitenkin ollut hidasta ja työlästä. Raakateksti todella oli polveilevaa sekamelskaa. Ajat ja paikat menivät sekaisin kun yhdestä muistosta oli toinen tullut mieleen. Eikä yksityiskohtien runsaus ollut pelkästään hyvä asia.

Halusin myös säilyttää Jaskan kertojanlaadun. Luettavuuden vuoksi on kielen kanssa kuitenkin ollut pakko tehdä kompromisseja – Jaskan kielenkäyttö oli omaperäinen sekoitus ranskaa, ruotsia, Turun murretta ja slangia.

Tein kirjaa pitkien päivätöiden päätteeksi, ja välillä jouduin keskeyttämään sen pitkiksi ajoiksi kokonaan. Jaska ei myöskään ollut maailman helpoin yhteistyökumppani. Hän aiheutti minulle monet harmit, ja välillä ajattelin jättää koko projektin ja kärrätä aineiston johonkin arkistoon. Nyt kirja kuitenkin, viimeinkin on valmis. Jaska ei enää ole kirjan julkaisemista näkemässä, mutta lapsille se on perintö, juuri niin kuin hän toivoi.

Jaska toisteli usein, että tästä kirjasta on tultava "totuutta, ei mitään Ramboa". Tätä ohjetta olen yrittänyt noudattaa, sillä varauksella että totuus on Jaskan oma.

Algerian sota 1954-1962

Yleensä ja ruohonjuuritasolta katsottuna

"Algeria oli kuulunut Ranskalle 1830-luvulta lähtien. Ranskalaiset tulivat omien sanojensa mukaan ystävällisissä aikeissa ja 'tieteellisten tarkoituspieriin vuoksi'.

Mitä todella tapahtui? Algerialaiset alistettiin väkivaltaisesti. Ranskalaiset loivat oman mukavan paratiisinsa hehkuvan taivaan alle, jossa heidän viiniviljelmänsä antoivat pian runsaita satoja. Algeriasta tuli eräs Ranskan tärkeimpiä siirtomaita.

Juuri tämän vuoksi ranskalaisten oli niin vaikea luopua valastaan Algeriassa. Ja tämän vuoksi vapaustaistelusta tuli niin äärettömän verinen."

Näin sanoo algerialainen Saeed Assad filmissään Testamentti.

Algerian sota vaati useiden arvioiden mukaan n. miljoona ihmishenkeä. Suurin osa kuolonuhreista oli siiviilejä – ja ylivoimainen osa näistä siviiliuhreista arabeja. Sota oli molemmin puolin hyvin raaka.

FLN:n (*Front Liberation National*, Algerian vapautusrintama) sotilaallinen kapasiteetti oli hyvin rajoitettu, eikä Algeriassa ole sellaista viidakkoa jonka turvissa esim. Vietnamin FNL kykeni kasvattamaan tukialueitaan ja yhteyksiään kansaan. Myöskään yhteisrintamapolitiikka ei Algerian vapautusliikkeellä ollut yhtä tietoista ja kehittyntä kuin vietnamilaisilla.

FLN:n päätaktiikkana oli pommiattentaatit eurooppalaiskaupunginosissa sekä terrorihyökkäykset ranskalaisen yläluokan omistamille suurmaatiloille, joista Jaska käyttää nimitystä farmit. Tällöin ei kyllä säästetty paikalle osuneita arabejakaan.

Ranskalaisten kostotoimet olivat monesti suhteettomia – nykytermein rikoksia ihmiskuntaa vastaan. Kun yhdessä FLN:n pommiattentaatissa kuoli yleensä alle kymmenen henkeä, niin sen johdosta tehdyssä kostoiskuissa tapettiin tuhansia, jopa kymmeniä tuhansia viattomia siviilejä, joskus kokonaisia kyliä.

Jaska aloitti kertomuksensa minulle kuvaamalla FLN:n julmuuksia. Erityisesti heidän tapansa käyttää veistä ja silpoa ruumiita oli Jaskan mielestä kuohuttavaa ja epäsivistynyttä. Huomautin tällöin, että se on arabien perinteinen tapa sotia, ja kun otetaan huomioon epäsuhte historiallisessa kehityksessä, niin ei keskiajan eurooppalainen sodankäyntitapa varmasti jää julmuuksissa mitenkään jälkeen. Silpomisen tarkoitus on herättää pelkoa sekä vihollisissa että horjuvissa liittolaisissa. Jaskan mielestä se herätti ennen kaikkea vihaa, ja tämä varmasti on totta. Kuitenkaan nykyaikainen sodankäynti ei ole yhtään sen inhimillisempää, jos ajatellaan vaikka liittoutuneiden pommituksia toisessa maailmansodassa, puhumattakaan Hiroshimasta.

FLN:n oli vaikea hankkia aseita ja ammuksia. Niitä kuljetettiin Tunisian rajan yli pitkiä matkoja aasi- ja jalkakyydillä jatkuvassa hengenvaarassa. Ranskan resurssit olivat monisatakertaiset, joten heillä oli varaa tappaa uhrinsa "sivistyneesti" ja "siististi" ampumalla. Lisäksi viattomien siviilien lahtaaminen joukkomittassa ei ole siistiä eikä sivistynyttä, tapahtui se sitten paljain käsin, niskaan ampumalla tai panssarivaunun tykkipoljinta painamalla.

Myös pommiattentaatit ovat julmia ja raakoja, ja yksilöterrorismi on tuomittavaa. Mutta niistä keskusteltaessa olisi säilytettävä suhteellisuudentaju. Pääasia kuitenkin on, että Ranska oli valloittanut Algerian ja piti sitä totalitaristisin ottein ja väkivalloin hallussaan, se harrasti valtioterrorismia. Algerian arabit oli omassa maassaan alistettu toisen luokan kansalaisiksi, "alempiarvoiseksi ihmisroduksi" vailla tulevaisuuden toivoa. Jaska kertoo myös joitakin hyvin kuvaavia tapahtumia siitä, miten legioonan

ranskalaisupseerien keskuudessa ilmenevä rasismi oli yleistä ja täysin hyväksyttyä.

Kaikki tämä synnytti terrorismia silloin, niin kuin se tekee nykyäänkin.

Nämä keskustelut Jaska summeerasi seuraavasti:

"Siinä se järjettömyys onkin, että syyttömät joutuvat niin paljon kärsimään. Mutta ne halusivat sen itsenäisyyden, että Ranska lähtee. Eikä heillä pahemmin ollut politrukkeja porukassa, hio-massa taktiikkaa. He ajattelivat sillä omalla beduiinijärjellään."

Algerian sotaa voi hyvällä syyllä myös kutsua unohdetuksi sodaksi. Sensuuri oli tiukkaa. Kuvaavaa on, että Paris Match uskalsi julkaista totuudenmukaisimmat kuvansa vasta 10 vuotta sodan päättymisen jälkeen, v. 1972.

Myös keskustelu ranskalaisten tekemistä sotarikoksista on Ranskassa alkanut vasta viime vuosina, kun jotkut sotaan osallistuneet upseerit ovat julkisuudessa tunnustaneet syyllistyneensä kidutuksiin. Näiden joukossa on mm. eversti Thomas, jonka puhuttelussa myös Jaska kävi siviiliin lähtöpäivänä.

Nämä sodan puolet kuuluivat Jaskan kokemuspiiriin vain vähäliisesti. Tavallisia legioonalaisia ei luonnollisestikaan laitettu varsinaisiin kidutustehtäviin koska he olisivat olleet epäluotettavia. Karkaamiset haluttiin minimoida ja sotasalaisuudet säilyttää. Jaska kertoi tarinaa legioonan ilmavoimista, jotka lopetettiin, kun ensimmäinen ilmaan noussut kone lensi suoraan vapauteen. Luultavasti kyseessä on pelkkä legenda, mutta kuvaava sellainen.

Jaska kuitenkin kertoi olleensa vartiossa ja kuulleen, miten vankeja kidutettiin. Kirjassa on myös pitkä tarina siitä, miten eversti Andolenko sai selville FLN:n aseväköt. Tämä tapahtui maastossa, ja kidutusvälineinä käytettiin helikoptereita. Paras kidutusväline Jaskan mukaan kuitenkin oli sianliha. Jos vangitut

FLN:n sissit olivat tiukkoja muslimeja, he todella mieluummin paljastivat toverinsa kuin söivät sianlihaa.

Esko Karhu, Jaskan legioonakaveri jonka tapasin, vastasi kysymykseen kidutuksesta karusti ja hetkeäkään epäröimättä: "Se oli sotaa, oli pakko."

Kerran katsottuamme TV:stä Song Myn kansanmurhasta kertovaa dokumenttia, Jaska kertoi eräästä legioonan yksiköstä, joka operaatiolta tultuaan oli hyvin vaitelias. Yksikään mies ei kertonut yhtään mitään, kunnes alkoi liikkua huhuja tuhotusta kylästä, jossa oli lähietäisyydeltä ammuttu kaikki. "Hannat ja lapset", Jaskan termiä käyttäkseni.

FLN ei sotilaallisesti saavuttanut samanlaista murskavoittoa kuin vietnamilaiset ensin Ranskasta, sitten USA:sta.

Ensimmäisten attentaattiaaltojen jälkeen Ranska alkoi saada sotilaallista yliotetta. Mutta Algeriaa ei pystynyt rauhoittamaan. Jokaista kaupunkia, kylää ja maatilaa piti vartioida, mikä tuli kalliiksi ja ajan päälle mahdottomaksi. Jaskan tarinassa käy hyvin ilmi millainen raskas koneisto miehitysarmeija on ja miten toivottomasta on yrittää pitää "kurissa" kansaa, jonka itsenäisyystahto on herännyt.

Algerian sota oli viimeinen siirtomaasota. Siirtomaakausi oli historiassa jo auttamattomasti mennyttä. Läntiset demokratiat tukivat siirtomaissaan totalitarismia, joka lisäksi perustui avoimeen rasismiin. Tämä oli 60-luvulle tultaessa mahdotonta.

de Gaulle kirjoittaa muistelmissaan myös, että Algeria oli käynyt Ranskalle taloudellisesti kannattamattomaksi. Sen sijaan yksittäiset suurtilalliset ja liikemiehet keräsivät edelleen suurvoittoja "paratiisistaan".

Algeriassa oli huomattavan suuri ranskalaisväestö. *Pied noir* (mustajalat) olivat juurtuneet maahan 150 vuoden aikana. Emämaassa he olivat muukalaisia. Tämän vuoksi sotaa oli vaikea lopettaa.

*Jaakko Sarlin-Lappeteläinen
Tukholmassa v. 1989.
Kannen kuvassa Jaska päivystää
panssariajoneuvonsa kannella
Sidi Bel Abbèsissa v. 1959.*

"Kun on lukenut kolme suomalaista käsille saatavaa, muukalaislegioonasta kertovaa kirjaa, luulee jo tietävänsä yhtä ja toista asiasta. Mutta porilaisen Heli Santavuoren Legioonan sotilas onkin toista maata.

Legioonan sotilaan kertomus ei ole veristä, väkivallalla ryyditettyä mässäilyä, vaan suorastaan rehti ja rehellinen tilitys sekä aito ruohonjuuritason dokumentti. Sarlin on kertonut ällistyttävän tarkkaan vaiheensa ja viiden vuoden palvelunsa Ranskan muukalaislegioonassa, mutta ei ihannoi palkkasotilaan työtä - pikemminkin varoittelee ja toppuuttelee sinne aikovia. Vaikka aihe on omalla tavallaan rankka, niin ehkä kirjailijan ansiosta se on kuitenkin pala rehellistä historiaa ja antaa lukijalle hyvän kuvan siitä, minkälaisessa maailmassa tuolloin elettiin."

*Johnny Kai Forssell
Satakunnan kansa*

"Monet muistelmista ovat vähemmän aurinkoisia, jotkut jopa karmeudessaan omaa luokkaansa, mutta välillä kertoja heittää sekaan rankkaa sotilashuumoria joka omalaatuisella slangilla höystettynä puree erinomaisesti."

*Seppo Rätty
Lapin kansa*

Lisätietoa:
helisusa.info/legioona
Kansi: Heli Santavuori